

és fordítva. A szóbeli vizsga minitanítás osztályban, szakmai témáról. Az V. év a gyakorló év, mely külföldön is eltölthető – sőt ez javasolt. Legalább féléves külföldi ösztöndíj ajánlott az első szigorlat után bármikor. Ez az igazoltan külföldön töltött idő beszámítható a képzés tanulmányi idejébe. Jelenleg dolgozunk egy ilyen jellegű partnerkapcsolat kiépítésén a tübingeni egyetemmel, valamint egy paderborni főiskolával. 1994 szeptemberében 7 szaktanár hallgató utazik ki egyhónapos tanulmányútra (intenzív nyelvtanfolyam, majd hospóitálás iskolákban) Tübingenbe. A képesítő vizsga egy nyelvi záróvizsgából és idegennyelvi szakdidaktika vizsgából áll. Gyakorlati tapasztalatunk a képzés e szakaszára még nincs.

BIRÓNÉ UDVARI KATALIN

Új tantárgyak a kolozsvári bölcsészkaron

Kelet-európai szociokulturális adottságaink egyike, hogy a címben jelzett kérdés rövid ismertetésekor sem tekinthetünk el egy olyan – nevezetesen: politikai – tény felvillantásától, amely természetét tekintve nem tartozik valamely egyetem valamelyik kara tantárgybeosztásának belső meghatározói közé, de amely a maga (inerciálisan) determináló erejénél fogva egyfajta archimedesi pontjaként értelmezhető „adottságrendszerünk” szétfeszítésének, s tágabb lehetőségkonfigurációink megteremtésének, illetve kihasználásának. Az 1989-es decemberi eseményekről van szó, amelyek után – reális igények többnyire spontán érvényesülése folytán, s nem az új politikai hatalom pozitív demokratizmusának köszönhetően – nemcsak a tantárgyak skálája egészült ki a Nyugaton már évtizedekkel korábban teret nyert differenciáltság és interdiszciplinaritás bizonyos sajátosságai szerint, hanem új tanszékrészlegek jöttek létre, amelyek a szakma és a tananyag átfogóbb szintjén is lehetőséget nyújtanak az egyetemistáknak a választásra.

Kolozsváron a BBTE Nyelv- és Irodalomtudományi Karának Magyar Filológiai Tanszékén így született meg a néprajz mellékszak. A tanszéken korábban is folyt ilyen irányú képzés, de korántsem azzal a szemlélettel s azzal a differenciált diszciplína-rendszerrel, mint az 1990/91-es egyetemi évtől kezdődően. A pusztá felsorolást mellőzve megemlíthető, hogy például a néprajzba való bevezetés és az általános elméleti ismeretanyag mellett a diákok Erdély népeinek a néprajzával, s ezzel párhuzamosan az egyetemes néprajz kérdéseivel is megismerkednek. Ugyanez érvényes a népköltészetre, illetve a folklorisztikára is. A vidéki gyűjtések, a népi kultúrával való közvetlen ismerkedés ugyanakkor a szóránymagyarsággal való kapcsolattartást is jelenti, aminek szükségessége és értéke jelenlegi helyzetünkben (is) vitathatatlan.

Az etnográfiahoz hasonlóan a finn mellékszak is új dimenziója az 1989 utáni magyar filológusképzésnek. Igaz, szerényebb keretek között folyik ez a munka, mint az előbbi, de ez érthető, ha a végzősök elhelyezkedési lehetőségeinek a korlátozottságára gondolunk.

Az új tantárgyak között, amelyek ismeretanyagát burkoltan, közvetve és részben, tehát többszörösen korlátozottan és hiányosan korábbi filológusképzésünk is érintette, a magyar nép története, a magyar művelődéstörténet és a művészettörténet említhető meg a klasszikus értelemben vett bölcsészeti oktatás inherens tartozékaként. (Bizonyos megszorítás esetleg a magyar nép történetére alkalmazható, ám a tantárgy bevezetésének szükségességét az általános és középiskolai oktatásból való teljes kirekesztettsége nélkülösen indokolja.)

Az előbbiekhöz képest másfajta újszerűséget jelent a grammatikaelmélet és főként a szemiotika bevezetése. Ide tartozik továbbá a tudományelmélettel való ismerkedés, a bevezetés a hermeneutikába, az empirikus és konstruktivista irodalomtudomány, a posztmodern művészetről szóló előadássorozat, az irodalmi szövegvizsgálat új módszereivel

való külön foglalkozás, a könyvtárban, a kognitív nyelvészet egyik aspektusaként az értékjelentés és a nyelvi világmodell összefüggéseinek a vizsgálata, a sajtótörténettel s az újságírás műhelytitkaival való foglalkozás, a társadalmi konfliktusok szociológiáján belül az erőszakmentes konfliktuskezelés módozatainak elmezése, s még néhány hagyományosabb diszciplína, amely a kötelező tananyag mellett kiegészíti a magyar tanszék tanárainak és diákjainak munkaanyagát.

Végül az erdélyi magyar nyelvű egyetemi oktatás új modelljeként az említett intézményen belül megszülető Láthatatlan Kollégiumról számolunk be.

A kolozsvári Láthatatlan Kollégium

Beszélgetés Cs. Gyimesi Évával

– *Kívülállóként csak annyit tudhatunk a Láthatatlan Kollégiumról, hogy a kolozsvári magyar szakos egyetemisták egy kis csoportja intenzív munkával az átlagnál jóval magasabb színvonalú felkészülésre törekszik. Cs. Gyimesi Éva irányításával. Kérem, ismeresse bővebben ezt a kiútkereső kezdeményezést.*

– *Cs. Gyimesi Éva:* Az ötlet, ami alapján megszületett a Kollégium, elsősorban egy tanári gondomnak az eredménye. Töprengésre készítetett az a tény, hogy 1989 után a kolozsvári BBTE Nyelv- és Irodalomtudományi Karának Magyar Filológiai Tanszékén valahogyan a tömegképzésre álltunk át. Számomra legalábbis ijesztően megnőtt a diákság létszáma, ami már önmagában is a középszerűség felé húzza le az egyetemi képzést. Ezen belül külön gond, az egyes évfolyamokon nem egyenletes a diákok felkészültsége, ezen a tanár vajmi keveset segíthet, hiszen itt, az általános vagy a középiskolai tanítással ellentétben, nincs módunkban differenciáltan oktatni. Mindezt tetézi az egyetemi infrastruktúra hiánya, a felszereltség elégtelensége, amely kiáltó ellentétben áll a tömegképzéssel. Ilyen körülmények között nem lehet minőségi munkát végezni. Az egy vagy két példányban meglevő kézikönyvekhez aligha juthat hozzá minden diák, így nincs egyenlő esély a felkészülésre, végső soron tehát nincs jogunk buktatni.

Ez a helyzet hívta életre egy olyan képzési módnak a gondolatát, amely intenzívebb formában nyújt ismereteket azoknak, akik ezt igénylik, és erre képesek. Időközben elterjedt a budapesti Láthatatlan Kollégiumnak a híre; így találtam rá a névre, amely megfelelt az elképzelésemnek.

– *Hogyan történt a legjobbak kiválasztása az érdeklődők közül, s a filológiának mely területei képezik azt a kutatási-didaktikai anyagot, amellyel a Kollégium tagjai foglalkoznak?*

– 1992 őszén pályázatot hirdettem a másod- és harmadéves diákok között. Irodalmi tárgyú, tudományos igényű dolgozatot kellett beadniuk, valamint két szakszövegfordítást: az egyiket valamelyik nyugati nyelvből, a másikat románból. A mintegy harminc pályázóból tizenkettő ütötte a mércét, ebből egy jelentkező visszalépett, úgyhogy végül tizenegy személyből állott össze a csoport, amellyel 1993. március elsejétől megkezdtem a munkát.

Úgy gondoltam, hogy az irodalomelmélet legyen az a kiindulási és egyben központi anyag, amely köré az *Irodalom és Társadalom* témakörrel foglalkozó diszciplínák elhelyezhetők, lehetőséget teremtve, hogy e centrumot több oldalról megközelítsük.

Tantervünk szerint kéthetenként beszéltük meg a kiadott irodalomelméleti bibliográfiát, ami körülbelül kétszerese volt annak, amit egy nem-kollégista átlagosan egy hónap alatt esetleg elolvasott. Először is a filológiai apparátus kezelésével és retorikai alapismerekkel kezdtük (nem művészi retorikáról, hanem a nyilvános beszéd, az érvelés szakszerű módozatairól és gyakorlatáról van szó). A filológiai apparátus kezelésén kívül ismereteket akartam nyújtani az értekezés, az esszé, a recenzió, a kritika köréből is. Ezek mind legitim műfajai az irodalomtudománynak, nem kell lebecsülni egyiket sem; ma már nem ideálja egyik irodalomtudományi iskolának sem a fűrészporos, szcientista nyelvezet.

– *Az irodalomelméleti bevezetés után hogyan fog differenciálódni a jövőbeni tevékenység?*

– Az első félévi alapozás után most a tananyag kiszélesítése következik. Ahhoz azonban, hogy interdiszciplináris programunkat teljesíteni tudjuk, szükségünk van szociológusra, antropológusra, vallástörténészre, filozófusra, logikával, tudományelmélettel stb. foglalkozó szakemberre. Egyelőre négy-öt tutort, vagyis olyan tanárt sikerült megnyerni az ügynek, aki maximum három diákkal foglalkozik egyszerre.

Közben kidolgoztunk egy működési szabályzatot, s költségvetési tervvel kiegészítve beadtuk a bukaresti HESP-hez (Higher Education Support Program), ahonnan nemrég megkaptuk a kiadásaink finanszírozásához szükséges alap jóváhagyását. Így lehetővé válik, hogy ösztöndíjakkal serkentsük a tanár és a diák munkáját, vendégtanárokat hívhassunk meg, menedzsert alkalmazhassunk, könyveket vásárolhassunk, beszerezhessük a sokszorosításhoz szükséges kellékeket, s ha képesek leszünk rá, tudományos kiadványt jelentessünk meg.

– *Mindez egy önálló intézmény jövőbeni létrehozását sejteti. Erről van-e szó, s ha igen, mi motiválja egy ilyen intézet kialakítását, illetve mi lesz a rendeltetése?*

– A Láthatatlan Kollégium egyelőre egyetem az egyetemen belül, tizenegy diákból álló önszervező csoport. Végső célunk egy olyan társadalomtudományi és oktatási intézmény létrehozása, ahol a legkiválóbb fiatal tehetségek tanulnak, s ahol – mondjuk az Eötvös Collegiumhoz hasonlóan – egy épületben lakik a tanár és a diák, egymás közelében van a könyvtár és a vendégszoba. Ezt a leendő intézményt Collegium Transsylvaniaicumnak nevezem (*Venczel József* nyomán), s benne az értelmiségi utánpótlás itthon marasztalásának fórumát látom, ahol a diák magasabb képzést és ehhez mért feladatot kap. Az sem titok, hogy reményeink szerint a Collegium Transsylvaniaicum tanárai a Láthatatlan Kollégium diákjai közül kerülnek ki; két és fél éves programunk végén angol nyelvvizsgát tesznek, hogy nyugati posztgraduális képzésen vehessenek részt. Tanulmányútjukat befejezve – remélem – nyugton hazatérhetnek, mert a Collegium Transsylvaniaicum olyan munkahelyet fog biztosítani számukra, ahol felkészülésükhöz méltó munkát végezhetnek, s ahol megélhetésük is e mércéhez igazodik.

MÁTHÉ DÉNES

Mi rejlik a fátyol mögött?

(Strukturalista szempontú verselemzési kísérlet)

Előljáróban: „nem minden vizsgálati módszer és nem minden szempont alkalmazható minden szövegre – lehetnek olyan megközelítési módok, amelyekkel egy adott szövegnél nem kapunk értelmezhető eredményt” (1) – állapítja meg Szabolcsi Miklós, és kétségkívül igaza van. Nem minden elemzési próbálkozás jár a várt eredménnyel, a műmegközelítés és -értelmezés hatékonysága döntő módon függ a hozzáállástól, a vizsgálati módszer helyességétől és az adott műre való alkalmazhatóságától. Téves eljárás megtévesztő következtetéseket eredményezhet. Ezért fontos már az elemzés megközelítése előtt alaposan és figyelmesen átolvasni a kiválasztott alkotást, és az elmélyült olvasás folyamatában érzékenyen kitapintani, melyik út végigjárása hozhatja a legtöbb sikerrel felszínre a mű mélyrétegeibe ágyazott eszmeiséget, esztétikumot.

Ezen töprengtem jómagam is *Babits Mihály* Ballada Irisz fátyoláról című versének olvasása, ízlelgetése közben. Miért választottam éppen ezt a verset? Szubjektív okokból, természetesen. Mindenekelőtt azért, mert megírásának helyszíne minden valószínűség szerint Fogaras, vagyis szülővárosom. Így e választásban a versből áradó esztétikai élmény mellett némi lokálpatrióta büszkeség is közrejátszott.

Megfigyeléseim alapján úgy gondoltam, hogy strukturalista elemzési módszerrel „hozható ki” a legtöbb a versből. Strukturalista megközelítés a komplex elemzési eljárás ke-